

КОНВЕНЦИЈА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ И СПРЕЧАВАЊЕ МЕЂУНАРОДНОГ ТЕРОРИЗМА ИЗ 1937. ГОДИНЕ

Апстракт: Политички мотивисана убиства са циљем да се остваре разни геополитички и геостратешки интереси нису новина. Нажалост, један такав терористички акт, убиство краља Александра Карађорђевића и француског министра Бартуа 1934. године послужио је као мотив да Лига народа иницира и усвоји две изузетно важне конвенције: Конвенције за превенцију и спречавање међународног тероризма као и Конвенције о оснивању сталног Међународног кривичног суда. У бурним годинама које су претходиле I светском рату и након њега, страдао је велики број наших грађана. Историја је показала да смо држава са највише страдалих владара и носилаца највиших државних функција. Исто тако, услед година комунизма и затирања културно-историјског наслеђа са циљем уништења националног идентитета, нестали су важни предмети као и вредности српске историје.

Кључне речи: Лига народа, тероризам, конвенција, међународно кривично право, Међународни кривични суд.

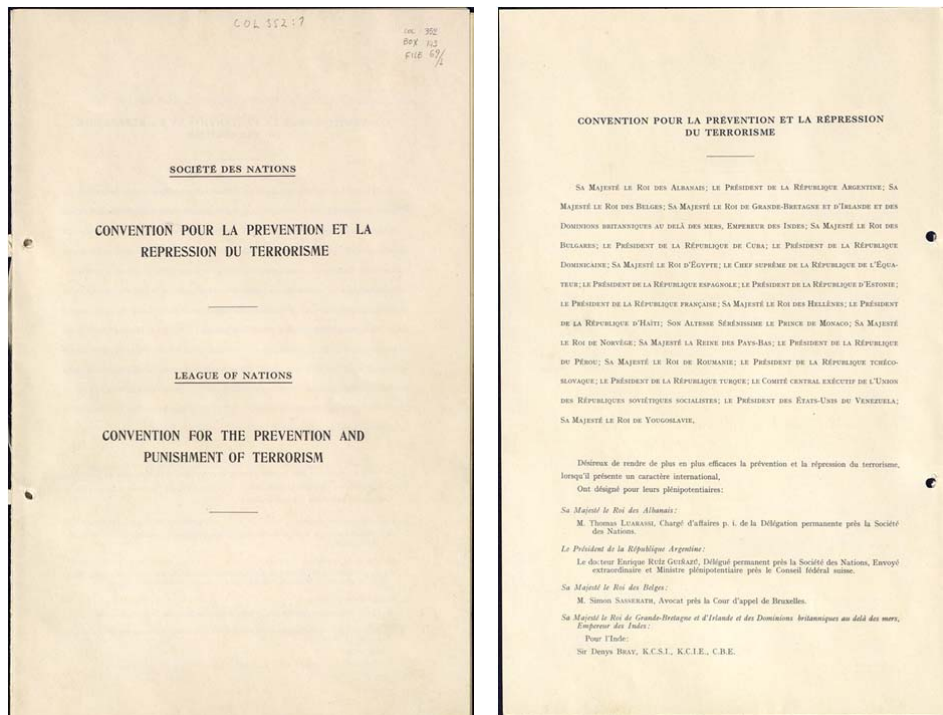

На иницијативу Лиге народа, усвојена је Конвенција за превенцију и спречавање међународног тероризма која је прихваћена 16. новембра 1937. године. Повод за доношење Конвенције био је терористички напад који се десио 9. октобра 1934. године у Марсеју, у Француској, приликом којег су страдали краљ Југославије Александар Карађорђевић и министар иностраних послова Француске Луј Барту.¹ На њих је отворио ватру и усмртио их терориста Владо Георгијев Керин, познат као Черноземски, члан македонског ВМРО-а (Унутрашња македонска револуционарна организација) који је и сам убијен одмах по атентату. Овај догађај толико је потресао читаву међународну заједницу, да је тадашња Лига народа (претеча Уједињених нација) тј. Савет Лиге народа позвао Генералног секретара да сазове све чланице и нечланице како би разматрали решење за злочине попут описаног. Убиство краља Александра и Луја Бартуа, покренуло је дебату у међународним академским круговима, о потреби дефинисања појма тероризма као основе за међународну конвенцију.

¹ Краљ Александар I Карађорђевић рођен је 17. децембра 1888. године на Цетињу, као четврто дете кнеза Петра Карађорђевића, будућег краља Србије и Краљевине СХС, и Зорке Петровић Његош. Жан Луј Барту, био је француски политичар Треће републике. Једно време био је и премијер ове државе.

Лига народа

Тридесет пет земаља узело је учешће на Конференцији која је поред присуства великог броја дипломата окупила и значајан број научника. Конференција се одржала у седишту Лиге народа у швајцарском граду Женеви и трајала је од 1. до 16. новембра 1937. године. За председавајућег изабран је Барон Картон де Виарт, за копредседавајућег Ј. Басдевант и угледни професор међународног права В. В. Пела, изабран је за генералног известиоца Конференције.² У закључку Конференције, усвојен је финални акт и две међународне конвенције. Прва, о спречавању и репресији тероризма и друга којом се оснива Међународни кривични суд.

Прилог бр. 1.

Архивска копија Конвенција за превенцију и спречавање међународног тероризма

Конвенција Лиге народа

Конвенција је у свом члану 1. дефинисала тероризам као криминални акт против државе, усмерен или прорачунат да створи стање терора у мислима посебних лица или група или уопштено друштва у целини. Конвенцијом су посебно назначена дела усмерена против државе која могу да се сматрају актима терора. Конвенција је имала снажан ефекат у борби против тероризма и сматра се једном од претеча Међународног кривичног права, али и важан корак ка

² M. Cherif Bassiouni, Ved P. Nanda, A Treatise on International Criminal Law: Crimes and Punishment, Volume I, Charls C. Thomas Publisher, Springfield, IL, 1973, 496.

међународној правди. У самој дефиницији тероризма није се правила разлика између појмова терор и тероризам, као ни разлика између тероризма и других сличних облика насиља. Терор и тероризам су облици насиља примењени од стране одређених група, било да се ради о мањим или већим групама. Појам терора везује се за групу која је на власти и која применом репресивних и других насилних метода жели да задржи власт. Тероризам као метод примењују по правилу групе које желе да смене власт, без обзира да ли се ради о демократској или о тоталитарној тј. крајње недемократској власти. Оно што повезује ова два облика насиља су жртве које су по правилу грађани.

Код кривичног дела тероризма, изузетно је наглашено да се ради о облику политичког насиља, те да не постоји директна веза између извршиоца и жртве. Уколико та веза постоји, ради се о неком другом кривичном делу. Наиме, извршилац кривичног дела тероризма, по правилу шаље политичку поруку једној верској, политичкој, националној или другој заједници. Управо због те политичке природе дела, у прошлости као и данас, изузетно је тешко постићи опште прихваћен договор ко је терориста, а ко је борац за слободу.

Акт о оснивању Међународног кривичног суда, Конвенције Лиге народа, такође се сматра једним од првих корака ка оснивању сталног Међународног кривичног суда. Заправо, земље учеснице, имале су намеру и визију да оснују једно стално тело које ће моћи да суди извршиоцима дела садржаних у Конвенцији за превенцију и спречавање међународног тероризма. Овај суд судио би на бази индивидуалне кривичне одговорности. Интересантна је и примена кривичноправних одредби садржана у члану 21. Конвенције, која гласи: "Одредбе кривичног права које ће Суд примењивати морају бити мање строже од одредби домаћег законодавства обе укључене државе, оне на чијој територији су кршења одредби почињена и оне државе која је оптуженог предала Суду".³ Биле су потребне деценије да човечанство добије Међународни стални кривични суд.

Оснивање Међународног кривичног суда

Тачно шездесет и једна година од усвајања Конвенције за превенцију и спречавање међународног тероризма као и Конвенције о оснивању Међународног кривичног суда из 1937. године, у Риму на дипломатској Конференцији о оснивању Међународног кривичног суда, 1998. године, основан је Међународни кривични суд. Дуг процес оснивање сталног кривичног суда, пратиле су године ратова, страдања али и непрекидних покушаја да се човечанству обезбедни једно међународно тело које може да суди на бази индивидуалне кривичне одговорности за најтежа кривична дела, она за која читава међународна заједница у целини сматра да треба да буду у надлежности овог суда. Аутор овог текста имао је ту част и привилегију да буде једини Србин који је у саставу државне делегације учествовао у оснивању Међународног кривичног суда (правни саветник делегације БиХ испред Републике Српске⁴).

³ United Nations Secretariat, Historical Survey of the Question of International Criminal Jurisdiction, Doc. A/CN.4/7/Rev.1, 1949, 18.

⁴ United Nations, Diplomatic Conference of Plenipotentiaries on the Establishment of an International Criminal Court, A/CONF.183/INF.5/Corr.1, 15 July 1998 Rome, Italy 15 June - 17 July 1998, <https://www.legal-tools.org/doc/a6af0a/pdf/>

Прилог бр. 2.

Дарко Трифуновић, Делегат, оснивање Међународног кривичног суда, Рим 1998. године

Србија на мети терориста

Интересантно је закључити да су Србија и њено највише руководство у задњих 200 година била на мети различитих терористичких група, па је захваљујући броју терористичких напада постала земља са највише страдалих државника.⁵ Почев од убиства српског војводе Карађорђа, кнеза Михаила Обреновића, краља Александра Обреновића, краља Александра Карађорђевића и на крају убиства српског премијера др Зорана Ђинђића. Потребно је напоменути да је и за време СФРЈ, њен дугогодишњи председник Јосип Броз Тито, био више пута мета терориста. Често су и грађани Србије или српске националности злоупотребљивани у различитим терористичким нападима. То се пре свега односи на убиство Аустро-угарског надвојводе Франца Фердинанда који је убијен заједно са својом супругом Софијом Хотек у Сарајеву. Овај атентат извела је организација „Млада Босна“, а сам атентат извршио је Гаврило Принцип. И дан данас у стручној литератури воде се дебате о мотивима убиства надвојводе Франца Фердинанда и мотивима за његово убиство. Опште су познате последице, посебно оне које су се односиле на српски народ и страдање. Готово једна четвртина изгубљеног становништва у Првом светском рату, не даје нам за право да се претерано радујемо коначној победи.⁶

Занемарена историја

На раскрсници великих путева али и светских политика, утицаји моћних сила често су решавани терористичким методама убијања политичких опонената.

⁵ Види: Б. Каранфилов, Атентат као метод извршења терористичког акта, Војно дело, 4, Београд 2011.

⁶ О броју страдалих Срба у I светском рату, воде се научне расправе и дебате. Већина научника сматра да се ради о 25% становништва које је страдало. Види више: В. Стојанчевић, Србија и српски народ за време рата и окупације: 1914-1918, Лесковац 1988; А. Недок и М. Секуловић, Епилог Првог светског рата у бројкама, Војноисторијски преглед 65, Београд 2008.

Било да се ради о спречавању утицаја једне силе у односу на другу или да се ради о чистом слању поруке једној националној, верској или другој групи, тероризам се показао као ефикасно средство застрашивања. Нико се озбиљније у бившој Југославији није бавио мотивима убиства краља Александра Карађорђевића, упркос чињеници да је Влада Француске, одмах по убиству краља, предала личне ствари, аутомобил, као и оружје убице Краљевини Југославији. Све је било изложено у Војном музеју на Калемегдану до уласка бољшевика 1945. године у Београд. Нове комунистичке власти упадају у Музеј, скрнавe изложену поставку, оружје нестаје, а аутомобил се уместо на чување, користи у бизарне сврхе. Прво су аутомобил превезли из Музеја у Дом војске где су га исекли, преправили и од њега направили камиончић – доставно возило. Из Дома војске је 1951. године овај аутомобиле непроцењиве важности за српску историју пребачен у војно предузеће „Дрина” из Лознице, где су га користили као доставно возило, да би по гашењу овог предузећа, аутомобил предали ауто-мото клубу “Гучево”, како би се на њему вежбали нови возачи. Коначно, 1962. године, возило је пребачено на лознички отпад, где му се губи сваки траг.⁷

Прилог бр. 3, 4, 5.

Краљ Александар Крађорђевић пре и после убиства, аутомобил у којем је убијен

⁷ „Sudbina na točkovima: Kako je uklonjen jedan svedok?“, Telegraf, <http://topspeed.telegraf.rs/aktuelno/60525-sudbina-na-tockovima-kako-je-uklonjen-jedan-svedok>, приступљено 22. 5. 2019.

Нове комунистичке власти трудиле су се да све што је имало везу са српском културном баштином, али и баштином и вредностима других вероисповести, униште, тако да се затре идентитет српске прошлости и гради један нови у складу са државом и системом који су заговарали. Судбина аутомобила у ком је убијен краљ Александар Карађорђевић је само пример односа непоштовања и намере уништења колективног сећања једног народа. Још монструозније, комунистичке власти су одмах по запоседању Београда до смрти претукле војводу Петра Бојовића, легенду српске војске. Стари војвода није читаво време II светског рата излазио из свог стана у Београду (Трнска бр. 25). Чак су и немачке окупационе власти имале респекта према њему. Али, комунисти су имали друге намере. До смрти су претукли старца. Тукли су српску историју и сећање на легендарне ослободиоце нашег народа.⁸

Закључак

Сукоб великих регионалних и светских сила врло често се одвија на територији других земаља, према којима се примењују разне методе притиска са циљем успостављања доминације и остварења интереса. Један од често коришћених метода је и тероризам. Убиство краља Александра Карађорђевића у Марсеју заједно са француским министром Бартуом, иницирало је тадашњу међународну заједницу да овом питању посвети посебну пажњу. Доношењем Конвенције за превенцију и спречавање међународног тероризма као и друге Конвенције посвећене оснивању Међународног кривичног суда, представљало је велики корак ка сталним амбицијама да се на међународном нивоу успостави кривични правни систем, који би судио појединцима за најозбиљнија кривична дела, као што су геноцид, агресија, злочини против човечности и ратни злочини. Кулминација успеха у свим настојањима да се оснује једно такво тело, десила се 1998. године када је основан стални Међународни кривични суд. Нажалост, због политичких и других мотива, један од најтежих злочина је изостављен из надлежности овог суда. То је злочин против мира.

---

⁸ „*NAŠA POSLA: Slavimo one koji su pre 50 godina šutirali do smrti srpske heroje!*“, *Telegraf*, https://howlingpixel.com/i-en/Petar_Bojovi%C4%87. приступљено: 22. 5. 2019.

Литература

- M. Cherif Bassiouni, Ved P. Nanda. A Treatise on International Criminal Law: Crimes and Punishment, Volume I, Charles C. Thomas Publisher, Springfield, Illinois 1973.
- United Nations Secretariat, Historical Survey of the Question of International Criminal Jurisdiction, Doc. A/CN.4/7/Rev.1, 1949.
- United Nations, Diplomatic Conference of Plenipotentiaries on the Establishment of an International Criminal Court, A/CONF.183/INF.5/Corr.1, 15 July 1998 Rome, Italy 15 June - 17 July 1998.
- Стојанчевић, Владимир. Србија и српски народ за време рата и окупације: 1914-1918. Лесковац 1988.
- Недок Александар и Милисав Секуловић. „Епилог Првог светског рата у бројкама“. Војноисторијски преглед 65, Београд 2008.
- Каранфилов, Борче. „Атентат као метод извршења терористичког акта.“ Војно дело, 4. Београд 2011.

Новине

- „Sudbina na točkovima: Kako je uklonjen jedan svedok?“. Telegraf.
<http://topspeed.telegraf.rs/aktuelno/60525-sudbina-na-tockovima-kako-je-uklonjen-jedan-svedok>
- „NAŠA POSLA: Slavimo one koji su pre 50 godina šutirali do smrti srpske heroje!“. Telegraf.
<https://www.telegraf.rs/vesti/507467-srpska-posla-srbi-danas-slave-one-koje-su-pre-50-godina-sutirali-do-smrti>

Списак прилога:

- Број 1. - Архивска копија Конвенција за превенцију и спречавање међународног тероризма
- Број 2. - Дарко Трифуновић, Делегат, оснивање Међународног кривичног суда, Рим 1998. године
- Број 3, 4, 5. - Краљ Александар Крапањорђевић пре и после убиства, аутомобил у којем је убијен